

особового складу різних підрозділів правоохоронних органів загалом у разі дії в умовах стрес-факторів ризиконебезпечної обстановки.

Список бібліографічних посилань

1. Гаркавцев Є. І. Педагогічні умови формування професійної надійності майбутніх працівників органів внутрішніх справ : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Дніпропетровськ, 2015. 292 с.

2. Малєєв Д. В. Психологічні чинники розвитку професійної надійності працівників підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України : дис. ... канд. психол. наук : 13.00.06. Харків, 2016. 334 с.

3. Гостєєва Т. В. Проблема довгострокового прогнозу професійної надійності та успішності працівників органів внутрішніх справ України. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2010. Вип. 7. С. 104–112.

Отримано 26.02.2018

УДК 159.92

Ганна Олександрівна ГОНЧАРОВА,

*аспірант кафедри психології та педагогіки факультету № 3
(підрозділів поліції превентивної діяльності)*

*Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7790-8645>*

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ СТАВЛЕНЬ ДІВЧАТ – КУРСАНТІВ ВНЗ МВС В АДАПТАЦІЙНОМУ ПЕРІОДІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Розглянуті особливості системи ставлень дівчат – курсантів на початку (1 курсу) фахового навчання в умовах ВНЗ МВС. Проаналізовані системи ставлень здійснено через розгляд їх семантичного простору з використанням психосемантичної парадигми, а також за допомогою метода КТС.

Стверджуючи, що ставлення, це вибіркові, активні, свідомі зв'язки людини з дійсністю, В. М. Мясіщев зауважував, що певним чином взаємодіючи між собою, вони утворюють систему ставлень особистості [1; 2]. Проаналізувавши ставлення особистості до певного кола явищ та об'єктів, можна спробувати відтворити її сприйняття оточуючого світу. Проте, слід брати до уваги не лише свідому оцінку особистістю того чи іншого об'єкта, а й приховану, емоційну реакцію на нього, смислове поєднання одного об'єкта з іншими.

Отримати такі відомості дозволяє поєднання методу КТС та методу семантичного диференціалу. Дослідження особливостей системи ставлень дівчат – курсантів першого року навчання за допомогою названих методів є важливим, оскільки переживання кризи адаптації на початку професійного навчання, зміна умов проживання та кола спілкування, безперечно, справляють вплив на подальше формування системи ставлень їх особистості.

У дослідженні взяли участь 30 дівчат – курсантів ХНУВС першого року навчання. Для проведення дослідження було складено контрольний

список понять, що називають окремі об'єкти і явища соціально-професійного оточення, такі, як: *Життя в цілому, Я, Правопорушники, Закони, Успіх, Здоров'я, Їжа, Спорт, Хобі, Алкоголь, Моя країна, Колектив, Навчання у ХНУВС, Майбутня професія, Викладачі, Курсові офіцери, Навчальні предмети, Вища освіта, Самоосвіта, Друзі, Батько, Мама, Майбутній чоловік, Діти, Працівники поліції, Власні розумові здібності, Релігія, Гроші* тощо. Всього 73 поняття.

Далі, для кожного поняття досліджувані обрали один з запропонованих кольорів, який на їхню думку найбільш асоціюється з певним поняттям (за мотивами колірної тесту ставлень Е. Ф. Бажина та О. М. Еткінда [3]). Після цього відбувся розподіл кольорів за рангами в порядку їх привабливості. Прямокутні матриці рангових позицій досліджуваних понять були піддані процедурі багатовимірного шкалювання (ALSCAL) з використанням моделі індивідуальних відмінностей (SPSS 22.0 for Windows). Таким чином було отримано семантичні простори термінів-понять, що позначають для дівчат-курсантів різних курсів різноманітні об'єкти і явища соціально-професійного оточення. Об'єкти в цьому просторі представлені у вигляді точок, а суб'єктивним відмінностям між об'єктами відповідають відстані (дистанція) між ними точками.

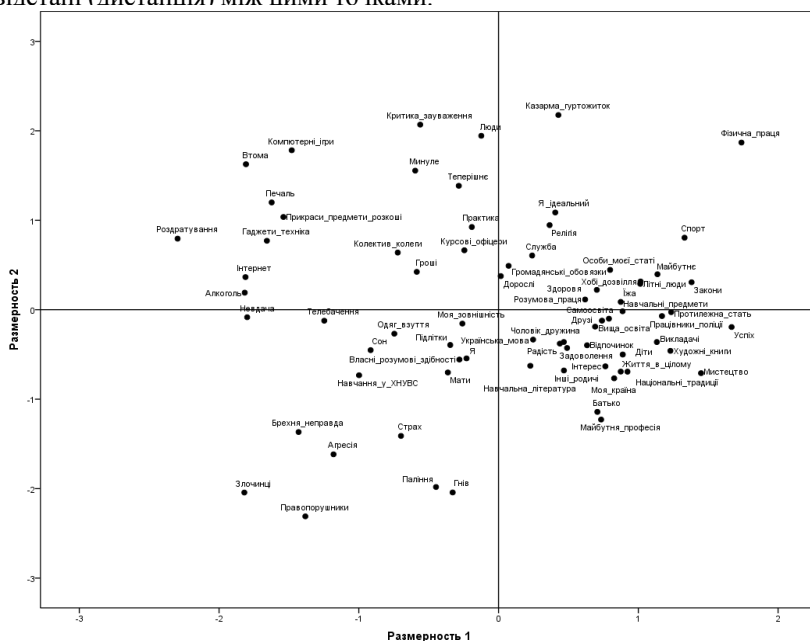

Рис. 1. Узагальнений семантичний простір термінів-понять системи ставлень дівчат-курсантів ($S\text{-stress} = 0,28$; $RSQ = 0,65$)

Дві найбільші групи семантично близьких за змістом понять для дівчат першокурсниць утворили такі категорії:

1) «Я», «Власні розумові здібності», «Підлітки», «Мати», «Моя зовнішність». Відомо, що найбільш семантично-наближені до «Я» поняття утворюють основу для самоідентифікації особистості. «Традиційно», при виявленні джерел самоідентифікації у всіх вікових групах на перших місцях за частотою знаходяться соціально-рольові поняття («батько», «син», «громадянин» тощо), що вказує на вплив захисних механізмів психіки.

На першому курсі навчання, де умови життя, розпорядок дня, зовнішні атрибути (одяг, зачіска тощо) є однаковими, основний критерій за яким можна вирізнитися серед інших чи оцінювати себе, це власні розумові здібності, які визначають успішність навчання й відношення до себе збоку курсових офіцерів та викладачів. Дівчата не вважають себе дорослими й ідентифікують себе з матерями («Я така ж, як моя мати»).

Дещо на більшій відстані, але теж в кластері «Я», знаходяться поняття: «Одяг», «Взуття», «Сон», «Навчання у ХНУВС», «Моя зовнішність», «Навчальна література», «Майбутній чоловік». Це те, що насичує повсякденне життя досліджуваних.

2) «Я-ідеальний», «Релігія», «Служба». Видно, що кластер цільових понять дуже маленький, бо дівчата не розуміють, якими б вони хотіли бути. Ідеальними, гарними, чи, принаймні, дуже близькими до цього, дівчата вважають себе та інших людей, якщо вони прагнуть наслідувати цінності та додержуватися заборон, що притаманні більшості релігій. «Служба» для першокурсника має багато спільних рис з релігією: вона підкорюється певним правилам і ритуалам, які поки що не зовсім зрозумілі, але виконуються ними з сумлінністю. Ці ритуали регламентують, як і релігійні, широке коло питань: спілкування, розпорядку дня, цілей діяльності тощо. Можна казати, що на першому курсі дівчата «вірять» в те, що роблять, тобто намагаються пристосуватись до служби шляхом пошуку особистісного смислу її здійснення.

Інші поняття утворюють дещо менші групи («Інтернет», «Алкоголь», «Невдача»; «Предмети розкоші, прикраси», «Гаджети, техніка» «Печаль»), або ж не утворюють кластерів взагалі, тобто слабо асоційовані одне з одним, що вказує на поки що недостатню сформованість системи ставлень досліджуваних.

Отже, систему ставлень дівчат – курсантів першого року навчання виглядає наступним чином. Дівчата дуже стурбовані пошуком себе, свої власної позиції, орієнтирів у новому більш дорослому житті; беруть у пам'яті норми засвоєні в батьківській сім'ї, прагнуть бачити себе як таких, що їм відповідають. Мають критичне ставлення до себе, але

попри це, до життя в цілому дівчата ставляться позитивно та з цікавістю. У оцінці «минулого» та «теперішнього» дівчата не впевнені. Навчання у вищі поки що оцінюється в аспекті власної успішності в цьому виді діяльності. Також пошук нових друзів турбує більш ніж співставлення своєї теперішньої навчальної діяльності із майбутньою професійною. Частина норм засвоєних в батьківській сім'ї слугують за ідеал, відчувається велика потреба у підтримці від батьків. Створення власної сім'ї сприймається виключно як щось радісне та пов'язане лише із отримуваним задоволенням.

Список бібліографічних посилань

1. Кузнецов М. А., Макаренко П. В., Ларионов С. А. Эмпирические методы изучения системы отношений личности. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2015. № 51. С. 128–140.
2. Гончарова Г. О., Ларіонов С. О. Система ставлень особистості: теоретичні аспекти дослідження. *Право і Безпека*. 2017. № 1. С. 130–134.
3. Бажин Е. Ф., Эткинд А. М. Цветовой тест отношений (ЦТО) : метод. рек. Л. : Ленингр. науч.-исслед. психоневрол. ин-т им. В. М. Бехтерева, 1985. 18 с.

Отримано 26.02.2018

УДК 378.635.174(477)(043.5)

Маргарита Вікторівна ЗАДОРОЖНА,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ

Визначено поняття «професійної освіти» майбутніх дільничних офіцерів поліції та зроблено теоретичний аналіз сучасних проблем професійної освіти, яка має важливе значення в формуванні професійного становлення майбутніх дільничних офіцерів поліції.

На сучасному етапі в органах Національної поліції у період запровадження та реалізації судової та правоохоронної реформ, а також коли суспільство потребує висококваліфікованих фахівців, важливе місце посідає професійна освіта в сфері підготовки майбутніх дільничних офіцерів поліції.

Поняття «професійна освіта» визначено як: 1) підготовка у навчальних закладах спеціалістів різних рівнів кваліфікації для трудової діяльності в одній з галузей народного господарства, науки, культури; невід'ємна частина єдиної системи народної освіти. Зміст професійної освіти містить поглиблене ознайомлення з науковими основами й